

Nekaj misli o geografiji v šoli

Namen tega kratkega sestavka je sprožiti nekaj misli, ki se naj-
češče pojavljajo o pomenu, vlogi in nalogah ter metodah geografije oziroma
geografskega pouka pri nas, hkrati pa nas seznaniti z vlogo in pojmo-
vanjem geografske izobrazbe in vzgoje drugod po svetu. Te stvari smo dos-
lej premalo premostrivali in utrjevali. To se kaže tudi v tem, da smo pre-
malo poskrbeli za širšo afirmacijo naprednega geografskega mišljenja, zla-
sti izven geografskega kroga.

Dejstvo, da je moderna geografija v zadnjih nekaj desetletjih spre-
menila svoje metode, poglede, namene in cilje, je povzročilo, da je tudi
vsebina moderne geografije v marsičem drugačna. Seveda ostaja v moderni
geografiji geografski aspekt, geografsko gledanje in mišljenje, geografi-
sko občutenje in akcent kompleksnosti tista srž, tista aktualnost, po ka-
teri sodimo naprednost v geografiji in ki je obenem tudi najbolj občut-
ljiva. Res je, da je prav v tej poglobljeni vsebini pot moderne geografi-
je še posebno sveža in zlasti v svojem uveljavljanju v posameznih deže-
lah različna. Tudi pri nas je še marsikaj in marsikje precej nejasnosti
in nerazumevanja, namreč do "geografije", kakršno imajo v mislih oni,
ki so bili deležni še stare deskriptivne geografije.

Brez dvoma so tudi danes pogledi in mnenja o geografiji ter nje-
ni vlogi in pomenu na raznih stopnjah in v raznih deželah različni; zla-
sti velja to za vlogo in pomen geografskega pouka v šoli. Tudi za naše
razmere ne moremo trditi, da smo dosegli potrebno enotnost in naprednost,
posebno ne na naše specifične razmere in pogoje.

Oglejmo si najprej smotre in metode pouka geografije drugod po
svetu. To bo le nekaj kratkih oziroma značilnih podatkov o vlogi, smotrih
in metodah geografskega pouka drugod; seveda brez podrobnejših navedb in
opredelitev za posamezne države oziroma vrste šol, v glavnem le kot okvir
in osnova v primerjavo za obravnavanje geografskega pouka pri nas, poseb-
no glede na naše posebne pogoje.

Najprej nekaj o zakoreninjenem pojmovanju stare deskriptivne geo-
grafije. Geografija ni lokacijski nauk o tem, kje so kraji. Tudi ni enci-
klopedični slovar, vsebuječ sezname krajevnih imen oziroma proizvodov. Geo-
grafija se tudi prvenstveno ne bavi z zemljevidi, ti so samo eden pripo-
močkov. Geografija pa tudi nã preprost opis prirode in človeka posebej.
Prav tako ni poglobljeno opisovanje načina, kako si človek pridobiva sred-
stva za življenje ali pa opisovanje produkcijskih sredstev. Geografija v
resnici ni fizična, gospodarska ali antropogeografska; Po svojem bistvu je
veda o vsem skupaj v regionalnih enotah. Prav tako ni eno izmed oces zgo-
dovine, ni pa preprosto vzeto tudi neko sredstvo za humanizacijo prirodnih
ved.

Povsem razumljivo jem da so smotri geografskega pouka v raznih
deželah različni. Tako naletimo v mnogih deželah, zlasti v zaostalejših,
na povsem preproste in enostavne zahteve, v naprednejših pa na pomembne
in odgovorne. Naj omenimo nekaj značilnih primerov.

Geografski pouk naj bo v glavnem opis prirode in zaposlitve člo-
veka, oziroma načina življenja v raznih predelih sveta. Ali višja zahteva:
Geografija naj bo v glavnem razlaga prirode in človekovega udejstvovanja.
Oziroma: geografski pouk naj ustvari točne vizualne vtise osnovnih fizič-
nih pogojev za življenje človeka v raznih predelih sveta. Pa tudi: geografi-
ski pouk naj bo, poskus razumeti probleme, ki stopajo pred moderno družbo.
Smoter geografskega pouka naj bo v tem, da pomaga razumeti zgodovino. Geo-
grafska izobrazba in vzgoja v šoli naj pomagata bodočim državljanom zdrave
razsojati o političnih in socialnih pogojih po svetu in pomaga razvijati
sporazumevanje med narodi. Srečamo pa tudi smoter, da naj geografska izo-
brazba in vzgoja pomagata pri planiranju v gospodarstvu, pa sploh pri ob-
likovanju odnosov do družbenega in državnega življenja ipd. Naletimo pa
tudi na docela preproste težnje: geografski pouk naj predstavlja predmet

notranjega zanimanja pa sploh zanimivo uporabo prostega časa; skratka seznanja naj z geografskimi zanimivostmi po svetu.

Ze iz tega vidimo, kako se razlikujejo med seboj smotri geografske izobrazbe in vzgoje, marsikdaj se zrcali v njih splošna razvitost države, naprednost, oblika gospodarstva ipd., skratka, da je geografija močno "nacionalna". V deželah s kolonijami ima n.pr. čisto drugačne smotre, kot pa v samih kolonialnih deželah. Tam "pomaga državljanom zdravo razsojati o socialnih in političnih problemih po svetu", tu pa ima pogosto vlogo zgolj zanimivega predmeta in se izgublja v geografski eksotiki ter je s tem tudi iz političnih vidikov naivna.

Poleg pravkar omenjenih oznak naletimo tudi na mnogo bolj geografske. Na pr.: geografski pouk naj opisuje in razpravlja le o nekaterih pogojih okolja. O tistih, ki nedvomno vplivajo na način življenja in delo človeka. Namen geografije v šoli je, da skuša ustvariti pri dijaki natančne vizualne vtise pogojev tistega okolja, ki obstoje v večjih pokrajinah in deželah sveta, tako da bodo mogli razumeti, kako človek živi in dela v tistih pokrajinah in kakšno je njegovo psihično doživljanje.

Geografija se prav toliko zanima za ideje, točne in pravilne vizualne vtise in podobe kot za natančne faktične podatke ali za prezizno lokacijo. Moderna geografija tudi tega zadnjega ne zanemarja, vendar pa zelo pazi na to, da tudi prvega ne pušča v nemar.

Geografija prvenstveno obravnava pokrajine kot celote, ne pa ločene elemente: gorovja, reke, promet itd. Sicer bi dijaki šele po dolgotrajnem proučevanju prišli do tega, da gledajo na svet kot na celoto in enoto.

Solsko geografijo naj predvsem zanimajo korekture, ki jih človek dela, da bi se prilagodil oziroma, da bi čimbolj izkoristi prirodo okolje. Te korekture so izhodišče za učne enote pri geografskem pouku in so pobuda za iskanje in točno razumevanje prirodnega okolja. Okolje je problem za ljudi, ki žive v posameznih predelih sveta. Spoznavanje teh problemov je ključ za razumevanje življenja v teh področjih. Geografija se prvenstveno peča s pogoji okolja v raznih pokrajinah, še bolj kot z gospodarstvom in načinom življenja, vendar tudi tega ne zanemarja.

Pouk geografije more biti, če je dober, pomemben prispevek, k svetovnemu miru in dobri volji, k boljšemu planiranju in izkoriščanju svetovnih dobrin in k razumnejši izrabi prostega časa.

V skladu z različnimi smotri, od katerih smo nekatere tu prav na kratko označili, se uporabljajo seveda tudi prav različne metode pri pouku geografije.

Geografski pouk naj začneja z zanimivimi geografskimi pojavi, z vidnimi, dobro opaznimi fenomeni, šele nato naj prehaja k bolj skritim in spreminjajočim pojavom. Geografski pouk naj začneja z deskriptivnimi podrobnostmi in končuje s posploševanjem.

Geografski pouk naj sledi znanim znanstvenim procesom opazovanja, opisovanja in iskanja zvez. Vseskozi naj bo širok z okolico in dinamičen.

Geografije ne moremo dobro posredovati s čitanjem, risanjem ali pripovedovanjem, temveč je potrebno tudi urjenje in učenje.

Pouk zemljepisa naj razvija antropogeografijo in zemljepisne lege, reliefe, vegetacije oziroma prirodne geografije.

Geografska učna enota je precej podobna učni enoti iz prirodnih ved, kjer so dijakom dovoljena eksperimentalna raziskovanja.

Geografska dejavnost v šoli ni papirnati lov za dejstvi. Poznavanje dejstev je šele podlaga, prvi del, glavno je razumevanje in razlaga dejstev kot okvir za razumevanje celotnega geografskega okolja.

Geografski pouk naj bo dejansko raziskovanje in odkrivanje. Tega predmeta ne moremo dobro poučevati brez slik, vzorcev, modelov, resničnih zgodb, raznovrstnih zemljevidov, reliefov ipd.

Pri pouku geografije je važno to, da začnemo z opazovanjem in opisovanjem, preden pridemo k bolj abstraktni in precizni uporabi zemljevidov in preden posvetimo večjo pažnjo razumevanju in medsebojnemu odnosu. Važno je, da začnemo z dejavnostjo človeka oziroma družbe, preden pričnemo spoznavati prirodno okolje. Važno je, da začnemo z dejstvi in šele nato odkrijemo vzroke zanje, nadaljujemo s podrobnostmi in končamo s pravili, definicijami in posplošitvami.